

УДК 811.111'42'38

Давидюк Ю. Б.

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ АРХЕТИПНИХ КОНЦЕПТІВ *FIRE* / *ВОГОНЬ* І *WATER* / *ВОДА* В ІДІОСТИЛІ РЕЯ БРЕДБЕРІ

Стаття присвячена виявленню особливостей вербалізації архетипних концептів *FIRE* / *ВОГОНЬ* і *WATER* / *ВОДА* в ідіостилі Рея Бредбері. У роботі досліджена компонентна модель опису структури концептів, яка інтегрує в собі поняттєвий, образний і смисловий компоненти. Особлива увага зосереджена на метафоричних образах, що віддзеркалюють образне втілення архетипних концептів *FIRE* / *ВОГОНЬ* і *WATER* / *ВОДА*.

Ключові слова: архетипний концепт, компонент, метафоричний образ, ідіостиль.

Давидюк Ю. Б. Вербализация архетипных концептов *FIRE* / *ОГОНЬ* и *WATER* / *ВОДА* в идиостиле Рея Бредберы. – Статья.

Статья посвящена выявлению особенностей вербализации архетипных концептов *FIRE* / *ОГОНЬ* и *WATER* / *ВОДА* в идиостиле Рея Бредберы. В работе исследована компонентная модель описания структуры концептов, которая интегрирует в себе понятийный, образный и смысловой компоненты. Особое внимание сосредоточено на метафорических образах, которые отражают образное воплощение архетипных концептов *FIRE* / *ОГОНЬ* и *WATER* / *ВОДА*.

Ключевые слова: архетипный концепт, компонент, метафорический образ, идиостиль.

Davydyuk Yu. B. Verbalization of the archetypal *FIRE* and *WATER* concepts in Ray Bradbury's idiostyle. – Article.

The article focuses on the peculiarities of verbalized archetypal *FIRE* and *WATER* concepts in Ray Bradbury's idiostyle. A componential model of concepts, that comprises notional, image- and sense-bearing components, has been examined. Special attention is drawn to metaphorical images that reflect the imaginative embodiment of archetypal *FIRE* and *WATER* concepts.

Key words: archetypal concept, component, metaphorical image, idiostyle.

У вирі сучасної науки проблема дослідження архетипних концептів видається плідною для дослідження та дискусій, особливо зважаючи на «парасольковість» понять «концепт» і «архетип» у терміносистемах багатьох наук. Поаспектне вивчення кожного терміна висвітлювалося в низці ґрунтовних праць із лінгвокультурології, лінгвокогнітології, концептології і т. д. [2; 3; 9; 10; 11; 13; 15; 17; 25].

Архетипні концепти вважаються лінгвоментальними утвореннями, які притаманні всім представникам етносу та/або людству в цілому й виявляються у свідомості й мовленні кожного індивіда [7, с. 5]. У найповнішому обсязі архетипні концепти проявляються в художньому вимірі, оскільки внаслідок введення в художній контекст вони обростають індивідуально-авторськими смислами. Тож цілком слушною видається думка про те, що більшість із тих смислів, які дослідники художньої творчості часто інтерпретують як індивідуально-авторські, суб'єктивні інтенції письменника, насправді мають підґрунтям архетипи [20, с. 439]. Таким чином, архетипні концепти стають обов'язковим елементом дискурсивних практик і текстотворчої діяльності [21].

Метою нашої роботи є визначення особливостей мовленнєвого втілення архетипних концептів *FIRE* / *ВОГОНЬ* і *WATER* / *ВОДА* в ідіостилі відомого американського письменника Рея Бредбері. Зауважимо, що мета нашого дослідження перекликається з перспективою подальших досліджень, описаною у статті відомого науковця, професора Л.І. Белехової [3], яка, досліджуючи архетип, архетипний смисл і образ, вдало відмітила, що подальша перспектива досліджень архетипу полягає у виявленні архетипів в англомовних прозових текстах і визначенні

когнітивного стилю письменників на основі аналізу *преференцій* у *вживанні* того чи *іншого* архетипу [курсив наш – Ю. Д.] в побудові художніх образів [3, с. 14]. Теоретико-методологічним підґрунтям нашої розвідки є роботи вітчизняних і зарубіжних науковців, які займаються проблематикою розрізнення типів концептів, визначенням їх структури та побудовою типологій [1; 5; 16; 17; 18; 22; 23; 26 та ін.]. Згідно з положеннями, пропонованими цими вченими, будь-який концепт має складну багаторівневу структуру – пошарову будову, яка трактується по-різному, проте сам зміст цієї структури висвітлюється з позиції базової трикомпонентної моделі, в якій ми виділяємо поняттєвий, образний і смисловий складники. Перший (поняттєвий) компонент містить інформацію, що відображає його інформаційну сутність у вигляді низки дефініційних ознак [6; 10; 13]. Опис поняттєвого складника здійснюється шляхом установлення семантичної структури основних лексем на позначення концептів і ґрунтується на компонентному та дефініційному аналізах словникових тлумачень цих лексем [8]. Образний компонент виявляється за допомогою реконструкції різних метафоричних схем. Для реконструкції цих образів задіяна методика концептуального аналізу в термінах концептуальних метафор Дж. Лакоффа та М. Джонсона [27; 28]. Смисловий компонент формується системою смислових атрибутів, які виділяються на основі компонентного аналізу словникових дефініцій лексем на позначення концептів-корелятивів у складі концептуальних метафоричних схем [14].

Архетипні концепти *FIRE* / *ВОГОНЬ* і *WATER* / *ВОДА* широко представлені у творчому здобутку Рея Бредбері, у його художньому світі існують постійні образи, які переходять із сюжету в сюжет і

зводяться до рівня концепт-символів. Це чотири стихії: Вогонь, Вода, Земля, Повітря [12]. Як одвічні супротивники людини, ці стихії ведуть постійну боротьбу з головними персонажами Р. Бредбері. Центральними рушійними силами та стихіями в його творчості є архетипи Вогонь і Вода, які, символізуючи протиріччя матеріального світу, постають найнебезпечнішими ворогами всього людства й кожної людини зокрема, разом із тим утілюючи й позитивне смислове наповнення. Це пояснюється тим, що ці концепт-архетипи є дуалістичними за своєю суттю: смислові компоненти в їхніх структурах мають яскраво виражені позитивні й негативні ознаки. Звернімося до розгляду кожного концепт-архетипу окремо, приділяючи особливу увагу образному складнику як найцікавішому компоненту в структурі концепту, оскільки він утілює оригінальні метафоричні образи.

Архетипний концепт FIRE / ВОГОНЬ утілюється в багатьох оповіданнях Р. Бредбері, наприклад, “Golden Apples of the Sun”, “Embroidery”, “The Great Fire”, “Happiness Machine”, “Internal In Sunlight”, “The Scythe” “The Burning Man” та інших. Зміст цього концепту розкривається в значеннях лексеми *fire*, відображених у таких сучасних словниках англійської мови, як *Cambridge Lerner’s Dictionary* та *Longman Dictionary of Contemporary English*. Поняттєвий складник має такі основні значення: 1) heat, light, and flames that are produced when something burns; 2) an event when something burns in a way that causes damage and cannot be controlled; 3) a pile of wood, coal, etc. that is burning to produce heat; 4) the shooting of guns and other weapons; 5) flames that destroy things; 6) emotion; 7) heating equipment [33; 34]. Виходячи з цих словникових дефініцій, поняттєвий компонент має такі основні значення, як “flame” (полум’я), “heat” (жар, тепло), “burning” (горіння), “feeling” (почуття), “damage” (пошкодження, завдання збитків), “destruction” (руйнування).

Образний компонент містить інформацію конотативного й асоціативного плану [4; 24; 25]. Концепт FIRE / ВОГОНЬ в ідіостилі Рея Бредбері представлений різноманітними образами – від образу людини, тварини, артефакту й абстрактної сутності до образу руйнівної сили, убивці та пожирача, що приносить смерть, проте найчастішою є персоніфікація ВОГНЮ в образі ЛЮДИНИ, зазвичай ЧОЛОВІКА або ЖІНКИ, або зворотна метафоризація ЛЮДИНИ, яка постає в образі ВОГНЮ. Так, в оповіданні “The Burning Man” (36) головний герой – чоловік-сонце (*the man of the sun*), що має характерний зовнішній вигляд (“*bronzed body to the waist, his hair ripened to wheat color by July, the man’s eyes burned fiery blue in a nest of sun wrinkles*”), народжується внаслідок сильної спеки (“*What if the intense heat, I mean the really hot hot heat of a month like this...just baked the Ornerly Man*”). У цьому прикладі актуалізуються одразу три концептуальні метафори: 1) ІС-

ТОТА – ОБ’ЄКТ НЕЖИВОЇ ПРИРОДИ (ЛЮДИНА Є СОНЦЕ) як частина структури ВЕЛИКИЙ ЛАНЦЮГ БУТТЯ [27; 30], представлена у зворотному ракурсі; 2) СОНЦЕ Є ВОГОНЬ; 3) ОБ’ЄКТ НЕЖИВОЇ ПРИРОДИ Є ІСТОТА (ВОГОНЬ Є ЛЮДИНА). Р. Бредбері зображує людину-сонце подібно до лева: “*the creature in the back, with his great lion ruff of hair and mint-fresh yellow eyes... Neva gave a quick, critical look at the lion, the intruder in the back seat, to see if she could shut his jaws with a glance. They shut*”, що породжує ще одну концептуальну метафору, пов’язану з ВЕЛИКИМ ЛАНЦЮГОМ БУТТЯ – ЛЮДИНА Є ТВАРИНА. Оскільки в цьому оповіданні ВОГОНЬ Є ЛЮДИНОЮ (ЧОЛОВІКОМ-ЛЕВОМ), то ми можемо реконструювати ще одну концептуальну метафору – ОБ’ЄКТ НЕЖИВОЇ ПРИРОДИ Є ТВАРИНА (ВОГОНЬ Є ТВАРИНА).

Аналогічний персоніфікований образ вогню (ВОГОНЬ Є ЛЮДИНА) відтворений в оповіданні “The Fire Balloons”: ВОГОНЬ зображується у вигляді ШАРІВ, що мають душу й пам’ять, розмовляють із людиною та навіть розуміють її, тому що колись були втіленням чоловіків: “*But globes of fire!... these fiery spheres have souls ... Oh, the memory of those lovely Fire Balloons... “You see?” said Father Peregrine ... They know. They understand. They are not animals ... So very long ago we became these things that we now are. Once we were men, with bodies and legs and arms such as yours*” (35).

В оповіданні “Bright Phoenix” образ вогню втілюється в чорній, обмазаній смолою сміттєспалювальній печі (*incinerator*) з червоно-помаранчевими та синіми язиками вогню; маючи шлунок, ця піч пожирає книги з апетитом: “*We crossed the green lawn where a huge portable Hell was drawn up hungrily, a fat black tar-daubed own from which shot red-orange and gaseous blue flames...The Baal incinerator rumbled its appetite, spark-burned the lawn. Barnes stared full at the blind yellow-red sun in its raving stomach*” (36). Таке олюднення артефакту (печі) виводить нас на загальну концептуальну метафору ВОГОНЬ Є ЛЮДИНА.

Ще одним прикладом олюднення вогню є оповідання “Fever Dream”: сильний жар (*high fever*) заволодів тілом головного героя – маленького хлопчика – і буквально з’їв його: “*Now he had no body. It was all gone. It was under him, but it was filled with a vast pulse of burning... The disease had eaten his body*” (35). Жар (*fever*), який асоціюється з вогнем (*fire*) і горінням (*burning*), персоніфікується, що дає змогу реконструювати такі концептуальні метафори, як 1) ФІЗИЧНІ Й ЕМОЦІЙНІ СТАНИ Є ІСТОТАМИ ВСЕРЕДИНИ ЛЮДИНИ (PHYSICAL AND EMOTIONAL STATES ARE ENTITIES WITHIN A PERSON) [28, с. 50], 2) ВОГОНЬ (ЖАР) Є ЛЮДИНА; 3) ВОГОНЬ (ЖАР) Є ПОЖИРАЧ. На піку своєї хвороби хлопчик перетворився на людину, яка дихає вогнем, що актуалізує зворотну концептуаль-

ну метафору ЛЮДИНА Є ВОГОНЬ (ЖАР): *“Now the warmth was stealing up his neck, into his cheeks, like a hot wine. His lips burned, his eyelids, like leaves, caught fire. His nostrils breathed out blue flame, faintly, faintly”*.

В оповіданні “The Great Fire” головна героїня – молода дівчина, яка «горить» коханням до хлопця: *“The morning the great fire started, nobody in the house could put it out. It was Mother’s niece, Marianne, living with us while her parents were in Europe, who was all aflame. So nobody could smash the little window in the red box at the corner and pull the trigger to bring the gushing hoses and the hatted firemen”* (35). Використання образу вогню як символу кохання дає змогу актуалізувати таку поширену концептуальну метафору, як КОХАННЯ Є ВОГОНЬ [29, с. 26], де ВОГОНЬ виступає в якості концепт-корелята до концепт-референта, вираженого абстрактною сутністю. Те, що героїня була «вся у вогні» (*was all aflame*), актуалізує образ дівчини, яка перетворилася на ВОГОНЬ; згідно з ВЕЛИКИМ ЛАНЦЮГОМ БУТТЯ такий образ реконструює концептуальну метафору ІСТОТА Є ОБ’ЄКТ НЕЖИВОЇ ПРИРОДИ (ЛЮДИНА Є ВОГОНЬ).

В оповіданні “Pillar of Fire” ВОГОНЬ приносить СМЕРТЬ: людей, які помирали, спалювали в крематорії, який нагадував стовп вогню: *“In a moment he will be dead. What happens? <...> his relatives pack him into a car-beetle and drive him swiftly to the Incinerator! That functional finger, that Pillar of Fire pointing at the stars”* (35). У цьому прикладі концепт-архетип FIRE / ВОГОНЬ набуває негативної конотації, що дозволяє актуалізувати такі концептуальні метафори, як ВОГОНЬ Є СМЕРТЬ і ВОГОНЬ Є РУЙНІВНИК. Подібний образ вогню-руйнівника з’являється в оповіданні “Kaleidoscope”, де чоловіки через вибух ракети опинились у відкритому космосі та повільно згорали: *“The first concussion cut the rocket up the side with a giant can opener. The men were thrown into space <...> They fell as pebbles fall down wells. I’ll burn like a match... Tomorrow night I’ll hit Earth’s atmosphere. I’ll burn, he thought, and be scattered in ashes all over the continental lands”* (35).

Вогонь, що спалює все навкруги, зображується й в оповіданні “Embroidery”: три жінки, які вишивали на ганку, раптом опинились у полоні вогню, який охопив їхні візерунки, країну, місто, дім і врешті-решт спалив їх самих: *“Somewhere, at the side of her vision, she saw the world brighten and catch fire. She kept her head down, for she knew what it was ... They didn’t glance about to see what was happening to the country, the town, this house, or even this porch... She watched a fire, in slow motion almost, catch upon the embroidered house <...> she watched the fire come along her fingers and arms and body <...> and at last it found her heart, a soft red rose sewn with fire”* (35). Головна ідея цього твору – показати людству

(трьом представницям жіночої статі), що якщо на Землі станеться ядерний вибух або війна, такий вибух знищить все прекрасне на Землі, уся краса буття зникне, як вишивка в оповіданні. Концепт FIRE / ВОГОНЬ тут представлений в образі руйнівної сили-пожирача, що вбиває все прекрасне й приносить смерть. Підґрунтям такого метафоричного осмислення вогню є концептуальні схеми ВОГОНЬ Є РУЙНІВНИК / ПОЖИРАЧ / УБИВЦЯ / СМЕРТЬ.

Абсолютно протилежні образи вогню містяться в оповіданні “Million-year picnic” – ще одному творі Р. Бредбері, де домінантною темою є концепт-архетип FIRE / ВОГОНЬ. Головні герої цього оповідання – сім’я, яка втекла на Марс через війну на Землі. Перебуваючи на Марсі, вони спалюють на вогнищі все, що голова сімейства взяв із собою, зокрема карту Землі, оскільки Земля відтепер для них загинула: *“He laid the papers in a clutter in an old courtyard and set them afire... “I’m burning a way of life, just like that way of life is being burned clean of Earth right now...” Timothy looked at the last thing that Dad tossed in the fire. It was a map of the World”* (35). Вогонь, що спалює всі залишки Землі, є водночас і символом відродження, адже спалюючи рештки старого життя, головний герой одночасно оновлює й відроджує нове життя своєї земної сім’ї на Марсі. Таким чином, вогонь постає як відродження та відновлення нової родини на новій планеті, а також є надією сім’ї на краще майбутнє (ВОГОНЬ Є ВІДРОДЖЕННЯ / ВІДНОВЛЕННЯ / НАДІЯ).

Виходячи з поняттєвого й образного шару архетипного концепту FIRE / ВОГОНЬ, смисловими атрибутами цього концепту є такі лексичні одиниці, як *тепло, палкість, руйнування, оновлення, пожирання, палання* і т. д.

Отже, концепт-референт FIRE / ВОГОНЬ має прямо протилежні образи – від негативного (як вогонь, що пожирає, убиває та руйнує людину й предмети, що її оточують) до позитивного, де ВОГОНЬ виступає в якості надії, очищення та відродження. Це повністю виправдовує смислову структуру архетипного концепту, яка позначена амбівалентністю. Слід відзначити, що одним із найбільш уживаних метафоричних образів утілення вогню є концептуальна структура ВОГОНЬ Є ЛЮДИНА. Окрім концепт-референта, концепт FIRE / ВОГОНЬ у зворотному ракурсі постає як концепт-корелят до референта ЛЮДИНА, природного явища (СОНЦЕ) й абстрактного явища (КОХАННЯ).

Архетипний концепт WATER / ВОДА є одним із найулюбленіших тем і стихій, які використовує Рей Бредбері у своїх творах. ВОДА для Рея Бредбері найчастіше пов’язана з дощем, річкою чи морем. У його творчому доробку є два оповідання, “All Summer in a Day” та “The Long Rain”, події яких відбуваються на планеті Венера; це так звані “Венеріанський цикл”. В уяві Р. Бредбері на цій планеті постійно йде дощ, що дозволяє створити дуже незвичну атмосфе-

ру й дає привід піддати героїв неабияким випробуванням [19]. Концепт-архетип WATER / ВОДА уособлюється в таких оповіданнях, як “The One Who Waits”, “The Undersea Doctor”, “The Leave-Taking”, “The Shoreline at Sunset”, “The Women”, “The Lake”, “The Day it Rained Before”, “All summer in a Day”, “And the Sailor, Home from the Sea”, “The Fog Horn”, “The Long Rain”, “Yes, We’ll Gather at the River” та багатьох інших [35; 36].

Згідно зі словниковими дефініціями, поняттєвий складник концепту WATER / ВОДА має такі значення: 1) the clear liquid that falls from the sky as rain and that is in seas, lakes, and rivers; 2) an area in the sea or in a river or lake; 3) the clear liquid without colour, smell, or taste that falls as rain and that is used for drinking, washing; 4) the surface of a lake, river [33; 34]. Виходячи із цих значень, вода має такі основні ознаки, як “clearness” (чистота, прозорість) “liquid” (рідина), “area” (ділянка), “sea” (море), “rain” (дош), “lake” (озеро), “surface” (поверхня), “falling” (падіння) та “drink” (напій).

Образний компонент представлений різними метафоричними схемами, що реконструюються в певних тематичних фрагментах наведених вище оповідань. Так, в оповіданнях “The One Who Waits” і “The Undersea Doctor” концепт WATER / ВОДА набуває рис ЛЮДИНИ. Перше оповідання починається з опису невідомого нам явища, яке живе в колодязі; воно не може рухатись, проте вміє чекати, бачити сонце та співати пісні; це явище має почуття (уміє сумувати) і проливається дощем у колодязь: *“I live in a well. I live like smoke in the well. Like vapour in a stone throat. I don’t move. I don’t do anything but wait. Overhead I see the cold stars of night and morning, and I see the sun. And sometimes I sing old songs of this world when it was young. How can I tell you what I am when I don’t know? I cannot. I am simply waiting. I am mist and moonlight and memory. I am sad and I am old. Sometimes I fall like rain into the well”* (35). Читач здогадується, що Р. Бредбері описує саме ВОДУ, яка падає у вигляді дощу в колодязь. Оскільки ВОДА набуває рис людської істоти (бачить, живе, співає, сумує та має вік), ми можемо стверджувати, що підґрунтям для образного осмислення зазначеного концепту слугує концептуальна схема ВОДА Є ЛЮДИНА.

За сюжетом вищезазначеного оповідання, ВОДА розправляється з трьома чоловіками, які разом із командою прилетіли із Землі на Марс: спочатку вона вселяється в чоловіків, що скуштували її з колодязя (*“How is it, Regent? The water.” “Pure as silver. Have a glass” <...> Now I know who I am. My name is Stephen Leonard Jones and I am twenty-five years old and I have just come in a rocket from a planet called Earth and I am standing with my good friends Regent and Shaw by an old well on the planet Mars*) (35), а потім по черзі вбиває їх: *“Regent’s in the well!” “He must have fallen...” “He’s dead,” says someone <...>*

“Captain, you don’t look too well, sir.” <...> “Good God, he’s killed himself!” У цих текстових фрагментах експлікуються одразу три концептуальні схеми: 1) ІСТОТА (ЧОЛОВІК) Є ОБ’ЄКТ НЕЖИВОЇ ПРИРОДИ (ЛЮДИНА Є ВОДА) як частина структури ВЕЛИКИЙ ЛАНЦЮГ БУТТЯ, представлена у зворотному ракурсі; 2) ВОДА Є СМЕРТЬ; 3) ВОДА Є ВБИВЦЯ. Уподібнення ВОДИ до людини підкреслюється в оповіданні виразом (*“It is called a Soul Well”*), де концепт WATER / ВОДА і його лексичний репрезентант колодязь (*well*) має душу, як і людина.

Закінчується це оповідання схожим абзацом, що був на початку: *“I live in a well. I live like smoke in a well. Like vapour in a stone throat. Overhead I see the cold stars of night and morning, and I see the sun. And sometimes I sing old songs of this world when it was young. How can I tell you what I am when even I don’t know? I cannot. I am simply waiting”*. Автор-оповідач використовує стилістичний прийом кільцевого повтору як відображення коловороту життя та безперервного процесу кругообігу ВОДИ в природі. Це цілком відповідає основним характеристикам архетипу ВОДА як першооснови всього суцього [31] і емблеми всіх рідин і принципів циркуляції у матеріальному світі [32].

Ще одне перевтілення ВОДИ в людину відбувається в оповіданні “The Shoreline at Sunset”, головні герої якого знайшли на березі моря жінку-русалку дивовижної краси: *“She came out of water <...> she’s got a fish’s tail... Her face was white sand, with a few water drops shimmering on it like summer rain upon a cream-colored rose. Her face was that moon when seen by day is pale and unbelievable in the blue sky. The mouse was a pale flushed sea-rose... and her neck was slender and white”* (35). Ця жінка-перлина була втіленням самого моря: *“Pearl woman, woman of a whiteness, made of cream-water and clear sky... The woman was the sea, the sea was the woman”*. Зовнішній опис цієї дивовижної істоти актуалізує такі концептуальні структури: 1) ЖІНКА (РУСАЛКА) Є ПЕРЛИНА з морських глибин; 2) ІСТОТА Є ОБ’ЄКТ НЕЖИВОЇ ПРИРОДИ (ЛЮДИНА Є ВОДА); 3) ВОДА Є ЛЮДИНА (ЖІНКА). Подібний зворотний образ води-жінки прослідковується в оповіданні “The Women”: Р. Бредбері зображує море як істоту з характерними ознаками жінки: *“It was of the sea. And being of the sea it was – feminine... it had a woman’s ways, the silken, sly and hidden ways. It moved with a woman’s grace”* (35). Персоніфікація концепту WATER / ВОДА базується на концептуальній метафорі ОБ’ЄКТ НЕЖИВОЇ ПРИРОДИ Є ІСТОТА (ВОДА Є ЛЮДИНА).

Негативний образ води-вбивці втілюється в оповіданні “And the Sailor, Home from the Sea” (36), в якому головний герой – чоловік, провівши все своє життя в морі та загубивши в ньому своє кохання, будує на суші дім-корабель, на якому щодня відправляється в подорож. Його кохана загинула в морі під час

шторму: *“The calm over, one storm began. Another followed. Of the two storms, one ended abruptly – the fever that raged in Kate and burned her to a white dust. A great silence moved in her body and then did not move at all”*. Отже, ВОДА принесла СМЕРТЬ і розчарування: капітан покинув корабель і більше ніколи не повертався на нього. Ці метафоричні образи реконструюють такі концептуальні схеми, як ВОДА Є СМЕРТЬ і ВОДА Є РУЙНАЦІЯ. У фіналі оповідання ВОДА приносить смерть самому головному герою: капітан помирає, випивши стакан води, на який налетів тайфун: *“One cup. Oh, if only <...> He shifted it in his rusted hands. A typhoon swarmed from nowhere, filling the cup. It was a black storm raging in a small place. He raised the cup and drank the typhoon”*. Окрім руйнівного образу, ВОДА виступає в цьому оповіданні в ролі сили, що відроджує: капітан, посадивши океан пшениці, після довгих років мовчання знову зміг відчувати звук моря: *“On this land, then, he walked out and cast forth seed, prepared himself for his first harvest and called himself farmer. But one night in that first summer of living as far from the sea as any man could get, he was waked by an incredible, a familiar, sound. Trembling in his bed, he whispered, No, no, it can't be – I'm mad! But... listen!”*. Підґрунтям метафоричного осмислення концепту ВОДА в цьому фрагменті слугують концептуальні метафори ВОДА Є ВІДРОДЖЕННЯ та ВОДА Є ОНОВЛЕННЯ.

В оповіданні “Leave-Taking” смерть старенької прабабусі зображується як занурення в теплий сніговий замет і море, яке накопало хвилиною та віднесло прабабусю від берега життя: *“Deeper in the warm snow hill she turned her head upon her pillow. That was better. Now, yes, now she saw it shaping in her mind quietly, and with a serenity like a sea moving along an endless and self-refreshing shore. Now she let the old dream touch and lift her from the snow and drift her above the scarce-remembered bed... And the sea moved her back down the shore”* (35). Таке метафоричне осмислення води також утілюється в концептуальній метафорі ВОДА Є СМЕРТЬ.

Образ ВОДИ як абстрактного явища й артефакту відтворений в оповіданні “The Day it Rained Forever” – головні герої, які так довго чекали на дощ, нарешті отримали його, але не у вигляді справжньої води – то були звуки арфи, на якій грала ЖІНКА: *“Miss Hillgood drew a chair under her, rested the golden harp gently back on her shoulder, and put her hands to the strings... And then Miss Hillgood moved her hands... Like a girl, they both thought wildly, like a little girl putting her hands out of a window to feel what? Why, of course, of course! To feel the rain. The echo of the first shower vanished down remote causeways*

and roof-drains, away. Miss Hillgood played” (35). Підґрунтям такого образного осмислення ВОДИ є загальна концептуальна схема ОБ'ЄКТ НЕЖИВОЇ ПРИРОДИ Є АБСТРАКТНЕ ЯВИЩЕ, де 1) ВОДА (ДОЩ) Є МУЗИКА: *“She played and it wasn't a tune they knew at all, but it was a tune they had heard a thousand times... She played and each time her fingers moved, the rain fell pattering through the dark hotel. The rain fell cool at the open windows and the rain rinsed down the baked floorboards of the porch... It washed the windows and laid the dust and filled the rain-barrels”*; 2) ВОДА (ДОЩ) Є ЗВУКИ арфи, яку головні герої настільки заслухались, що відчували, як на їхні обличчя падає дощ: *“The sound of the harp playing, the sound of the cool water falling every night and every night of their lives, after this... Seated there, they felt their heads tilt slowly back to let the rain fall where it would”*; 3) ВОДА (ДОЩ) Є АРТЕФАКТ (АРФА): *“The harp, the harp. Listen, listen! The fifty years of drought were over. The time of the long rains had come”* (35). Зазначимо, що в ширшому сенсі ЖІНКА, яка грала на арфі, викликаючи таким чином у свідомості головних героїв образ ДОЩУ, також перевтілюється в образ ВОДИ, що експлікує таку концептуальну метафору, як ІСТОТА Є ОБ'ЄКТ НЕЖИВОЇ ПРИРОДИ (ЛЮДИНА Є ВОДА).

Отже, у більшості випадків образи, що віддзеркалюють утілення архетипного концепту WATER / ВОДА, персоніфікуються й набувають рис ЛЮДИНИ, причому як чоловіка, так і жінки, або ж отримують метафорично-образне втілення СМЕРТІ, УБИВЦІ, АРТЕФАКТУ й АБСТРАКТНОГО ЯВИЩА. Зворотна концептуальна схема, у якій ВОДА є концепт-корелятом до концепт-референта ЛЮДИНА, також присутня в аналізованих прикладах. Смисловими атрибутами концепту ВОДА є такі лексичні одиниці, як *оновлення, переродження, загибель, смерть, прозріння, руйнація* і т. д.

На нашу думку, вербалізовані архетипні концепти FIRE / ВОГОНЬ і WATER / ВОДА є лише частиною великого мегаконцепту NATURE / ПРИРОДА, який утілюється в оповіданнях Рея Бредбері. Наше дослідження показало, що архетипні концепти FIRE / ВОГОНЬ і WATER / ВОДА мають як позитивні, так і негативні образи, проте найбільш уживаними метафоричними образами є саме персоніфіковані концептуальні структури, де ВОГОНЬ і ВОДА виступають у ролі ЛЮДИНИ (ЧОЛОВІКА або ЖІНКИ).

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в розгляді особливостей вербалізації інших концепт-архетипів в ідіостилі Рея Бредбері, зокрема концепт-архетипів ЗЕМЛЯ / EARTH і ПОВІТРЯ / AIR.

Література

1. Арутюнова Н.Д. Образ, метафора, символ в контексте життя і культури / Н.Д. Арутюнова // Res Philologica: Филологические исследования памяти академика Г.В. Степанова. – Москва-Ленинград : Наука, 1990. – С. 71–88.

2. Белехова Л.І. Словесний поетичний образ в історико-типологічній перспективі: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі американської поезії) / Л.І. Белехова. – Херсон : Айлант, 2002. – 368 с.
3. Белехова Л.І. Архетип, архетипний смисл, архетипний образ у лінгвокогнітивному висвітленні (на матеріалі віршованих текстів американської поезії) / Л.І. Белехова // Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство. – Дрогобич : ДДПУ імені І. Франка, 2015. – № 3 – С. 6–16.
4. Болотова Н.С. О методике изучения ассоциативного слоя художественного концепта в тексте / Н.С. Болотова // Вестник ТГПУ, Серия: ГУМАНИТАРНЫЕ НАУКИ (ФИЛОЛОГИЯ), 2(65). – Томск : ТГПУ, 2007. – С. 74–79.
5. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание / А. Вежбицкая. – Москва: «Русские словари», 1996. – 416 с.
6. Воркачев С.Г. Счастье как лингвокультурный концепт / С.Г. Воркачев. – Москва : ИГДГК «Гнозис», 2004. – 236 с.
7. Гринько О.С. Концепти-архетипи в прозі В. Голдінга : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / О.С. Гринько. – Одеса : ОДУ імені І.І. Мечнікова, 2013. – 20 с.
8. Изотова Н.П. Текстовый концепт ШЛЯХ ДО СЛАВИ в англоязычных биографических романах XX столетия: семантико-когнитивный та нарративный аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук. : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Н.П. Изотова. – Київ : КНЛУ, 2009. – 22 с.
9. Карасик В.И. Иная ментальность / В.И. Карасик, О.Г. Прохвачева, Я.В. Зубкова, Э.В. Грабарова. – М. : Гнозис, 2005. – 352 с.
10. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В.И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
11. Лингвоконцептология: перспективные направления : [монография] / под. ред. А.Э. Левицкого, С.И. Потапенко, И.В. Недайновой. – Луганск : Изд-во ГУ «ЛНУ имени Тараса Шевченко», 2013. – 623 с.
12. Маркина Н.В. Художественный мир Рэя Брэдбери: традиции и новаторство : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.03 «Литература народов стран зарубежья (литература США)» / Н.В. Маркина. – Самара : СГПУ, 2006. – 17 с.
13. Маслова В.А. Когнитивная лингвистика : [учебное пособие] / В.А. Маслова. – Минск : ТетраСистемс, 2008. – 272 с.
14. Ніконова В.Г. Концептуальний простір трагічного в п'єсах Шекспіра: поетико-когнітивний аналіз : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.04 / В.Г. Ніконова. – Київ : КНЛУ, 2008. – 558 с.
15. Огнева Е.А. Когнитивно-коммуникативное пространство концептосферы художественного текста: результаты и перспективы моделирования / Е.А. Огнева // В пространстве лингвистической мысли: сб. науч. ст. Н.А. Беседина (отв. ред.). – Белгород : Планета-Полиграф, 2010. – С. 120–128.
16. Попова З.Д. Когнитивная лингвистика / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – Москва : АСТ, Восток-Запад, 2010. – 314 с.
17. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А.М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 331 с.
18. Радзівєвська Т.В. Нариси з концептуального аналізу та лінгвістики тексту. Текст – соціум – культура – мовна особистість / Т.В. Радзівєвська. – Київ : Інформаційно-аналітичне агентство, 2010. – 491 с.
19. Рэй Брэдбери [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://raybradbury.ru>.
20. Слюніна О.В. Лінгвософське осмислення природної стихії «вогонь» : етимологічний та семантичний аспекти / О.В. Слюніна // Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету. – Кривий Ріг : КДПУ, 2011. – Вип. 6. – С. 438–448.
21. Слюніна О.В. Поняття архетипного концепту крізь призму лінгвопоетики / О.В. Слюніна // Слов'янський збірник : збірник наукових праць. – Одеса : ОНУ ім. І.І. Мечнікова, 2012. – Вип. 17, Ч. 1. – С. 208–214.
22. Степанов Ю.С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования / Ю.С. Степанов. – Москва : Языки русской культуры, 1997. – 824 с.
23. Степанов Ю.С. Концепты. Тонкая пленка цивилизации / Ю.С. Степанов. – Москва : Языки славянских культур, 2007. – 248 с.
24. Тарасова И.А. Художественный концепт: диалог лингвистики и литературоведения / И.А. Тарасова // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. – Нижний Новгород : Нижегородский университет им. Н.И. Лобачевского, 2010. – № 4 (2). – С. 742–745.
25. Тарасова И.А. Поэтический идиостиль в когнитивном аспекте / И.А. Тарасова. – Москва : Издательство «ФЛИНТА», 2012. – 196 с.
26. Шевченко И.С. Подходы к анализу концепта в современной когнитивной лингвистике / И.С. Шевченко // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. – Харків : ХНУ, 2006. – № 725. – С. 192–195.
27. Lakoff G. More than cool reason: A field guide to poetic metaphor / G. Lakoff, M. Turner. – London : The University of Chicago Press, 1989. – 230 p.
28. Lakoff G. Metaphors we live by / G. Lakoff, M. Johnson. – London : The University of Chicago Press, 2003. – 274 p.
29. Kövecses Z. Metaphor and emotion. Language, culture and body in human feeling / Z. Kövecses. – Cambridge : Cambridge University Press, 2000. – 223 p.
30. Turner M. The literary mind. The Origins of Thought and Language / M. Turner. – Oxford : Oxford University Press, 1996. – 187 p.

Довідкова література

31. Аверинцев С.С. София-Логос : [Словарь] / С.С. Аверинцев [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://azbyka.ru/otechnik/Sergej_Averincev/sofija-logos-slovar/.
32. Тресиддер Д. Словарь символов / Д. Тресиддер [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/JekTresidder/.
33. Cambridge Learner's Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dictionary.cambridge.org>.
34. Longman dictionary of contemporary English [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ldoceonline.com>.

Джерела ілюстративного матеріалу

35. Bradbury R. The stories of Ray Bradbury / R. Bradbury. – New York : Knopf : Distributed by Random House, 1980. – 884 p.
36. Bradbury R. Bradbury Stories: 100 of his most celebrated tales / R. Bradbury. – New York : HarpersCollins Publishers, 2003. – 893 p.